

Het verband tussen ouderlijke conflicten en de relatiekwaliteit van jongeren met hun vader en moeder

Het verschil tussen gescheiden en intacte gezinnen

Inleiding en methoden thesis

Master thesis Universiteit Utrecht Clinical Child, Family and Education Studies

Naam student: D. te Velde (6010709)

Naam docent: I.E. van der Valk

Naam tweede beoordelaar: M. van der Molen

03 juni 2019

Voorwoord

Deze thesis is geschreven ter afsluiting van mijn Master Clinical Child, Family and Education Studies (Orthopedagogiek) aan de Universiteit Utrecht. Het gehele proces om dit onderzoek af te ronden zou mij nooit gelukt zijn zonder een aantal personen en via deze weg wil ik hen dan ook hartelijk bedanken. Mijn dank gaat allereerst uit naar mijn begeleider Dr. I. van der Valk. Door haar professionele ondersteuning, begeleiding en kritische blik is het resultaat geworden zoals het nu is. Tevens wil ik mijn familie, vriendinnen en vriend bedanken voor hun motiverende woorden en luisterend oor. Zij hebben mij geholpen door te zetten en geduld te hebben. Mijn dank daarvoor!

Abstract

Divorce rates in the Western world are consistently high, and numerous studies show that a parental divorce is a serious risk factor for children's adjustment. However, research increasingly shows that this risk is not so much related to the divorce itself but rather to family factors often associated with it, like conflicts between parents and quality of the parent-child relationships. In this study the association between interparental conflicts and the quality of the parent-child relationship has been examined, including the differences between intact and divorced families. Analyses were based on data from 1923 children from intact families and 443 children from divorced families from the survey study 'Scholieren en Gezinnen 2013' [Students and Families 2013]. These two groups of youngsters were compared concerning the linkage between interparental conflicts and the quality of the father-child and mother-child relationship. Results showed a significant negative relation between interparental conflicts and both the quality of the mother-child and father-child relationship, and the strength of this relation differed significantly according to family structure as well as parent gender. Firstly, interparental conflicts in divorced families are more strongly related to relationship quality with father compared to mother. Secondly, the association between interparental conflicts and quality of the mother-child relationship in intact families is stronger compared to divorced families. Thus, conflicts between parents play already in intact families a role in the parent-child relationship. Furthermore, the father-child relationship in divorced families is vulnerable by the presence of interparental conflicts. More research is needed regarding the possible association with the quantity of the contact with fathers after divorce. What does the father-child relationship look like in families with co-parenting on an equal base? Furthermore, more research is needed regarding the role of differences in gender by adolescents. Strengths and limitations of the research are described.

Keywords: Interparental conflicts, father-child relationship, mother-child relationship, divorced families and married families

De kwaliteit van de relatie tussen jongeren en hun ouders blijkt een belangrijke factor te zijn in de ontwikkeling van positief gedrag en de emotionele gezondheid van jongeren (Ackard, Neumark-Sztainer, Story & Perry, 2006; Steinberg, 2001). Kinderen die een goede relatiekwaliteit met hun ouders hebben, lopen minder risico op het ontwikkelen van een depressie, angststoornis, suïcidaal gedrag, crimineel gedrag en een drugs- en/of alcoholverslaving (Raudino, Fergusson & Horwood, 2013; Kuendig & Kuntsche, 2006). De ouder-kind relatie is niet een op zichzelf staande relatie, maar hangt samen met andere aspecten van het gezinsfunctioneren. De gezinssysteemtheorie stelt dat het gezin bestaat uit verschillende subsystemen (zoals het ouderlijke systeem of het ouder-kind systeem) en dat deze elkaar onderling beïnvloeden (Minuchin, 1985). Zo zouden ouderlijke conflicten een rol kunnen spelen in de kwaliteit van de relatie tussen jongeren en hun ouders (van Lawick & Visser, 2015; Erel & Burman, 1995). Bij ouderlijke conflicten hebben ouders veel negatieve interacties, woede, vijandigheid of gaan verbaal of fysiek de strijd met elkaar aan (Cox, Payley en Harter, 2001; Nielsen, 2017). Jongeren van 12 tot 16 jaar raken vaak sneller betrokken bij deze ouderlijke conflicten dan jongere kinderen, omdat zij het mechanisme achter de conflicten meestal beter begrijpen en beter weten hoe zij kunnen helpen in het oplossen van conflicten (Fosco & Grych, 2010). Tegenwoordig groeien aanzienlijk veel jongeren op in gescheiden gezinnen (CBS, 2018). Een scheiding tussen ouders kan negatieve gevolgen hebben voor de relatiekwaliteit van jongeren met hun ouders (Yu, Pettit, Lansford, Dodge & Bates, 2010). Uit onderzoeken blijkt niet zozeer de scheiding zelf, maar met name de ouderlijke conflicten die ermee gepaard gaan in verband te staan met deze gevolgen (Amato, 2010; Vandewater & Lansford, 1998). Het is daarom interessant en relevant om te onderzoeken in welke mate ouderlijke conflicten in verband staan met de relatiekwaliteit van jongeren met hun ouders en of dit verschilt tussen intacte en gescheiden gezinnen en/of tussen vaders en moeders.

Relatiekwaliteit jongeren en ouders

Ouders spelen niet alleen een belangrijke rol in de ontwikkeling van baby's, peuters en kleuters, maar ook in de ontwikkeling van jonge adolescenten en tieners (Erikson, 1968; Steinberg, 2001). In de adolescentiefase worden jongeren autonomer ten opzichte van hun ouders en brengen meer tijd door met leeftijdsgenoten (Fosco & Grych, 2010). De relatie tussen ouders en adolescenten verschuift in vergelijking met de kindertijd van een hiërarchische relatie naar een meer horizontale relatie (Smetana, Campione-Barr & Metzger, 2005). De kwaliteit van de relatie die jongeren met hun ouders hebben, is een belangrijke factor in het voorspellen van gedrag van jongeren op het gebied van hun gezondheid,

educatie, sociale relaties en probleemgedrag (Hair, Jager & Garrett, 2001). Een goede relatie tussen ouders en kind kan bijdragen aan het vertrouwen in de wereld en in zichzelf (Schwick, 2007). Juist in de adolescentiefase is een goede relatie voor jongeren met hun ouders van belang, omdat het een bepaalde mate van veiligheid biedt voor het ontdekken van de wereld buiten de familie om (Laursen & Collins, 2009).

Ouderlijke conflicten

Ouderlijke conflicten worden gedefinieerd als onenigheden tussen ouders, waarbij onderscheid gemaakt wordt in frequentie, intensiteit, duur, inhoud, mate van opkomst en wijze van expressie (Bradford, Vaughn & Barber, 2008). Bij kinderen die aan conflicten worden blootgesteld die tussen ouders plaatsvinden, is vaak sprake van een verhoogd hartritme, hogere bloeddruk, lagere lichaamstemperatuur en angstige gezichtsuitdrukkingen (Cummings & Davies, 1994). Naast deze lichamelijke uitingen staan ouderlijke conflicten ook in relatie tot het ontwikkelen van internaliserend en externaliserend probleemgedrag, zoals agressie en depressie (Bradford, Vaughn & Barber, 2008).

Gezinssysteemtheorie

Dat ouderlijke conflicten in verband staan met de relatiekwaliteit van jongeren met hun ouders, is te verklaren vanuit de systeemtheorie van Ludwig von Bertalanffy (Von Bertalanffy, 1968). De systeemtheorie stelt dat geen enkel individu los gezien kan worden van zijn of haar systeem. Binnen het gezinssysteem bestaan er verschillende subsystemen: het oudersysteem, het kindsysteem en het ouder-kindsysteem (Minuchin, 1985). Delen van het systeem, de subsystemen, hebben invloed op het gedrag van een individu (Minuchin, 1985). Dit betekent dat alle belangrijke mensen in het gezin een rol spelen in de manier waarop andere gezinsleden functioneren ten opzichte van elkaar (Bowen, 1974). Binnen de gezinssysteemtheorie wordt ook gesproken over het '*spillover effect*' (Engfer, 1988). Dit houdt in dat de affectie die mensen in een bepaald relatiesysteem ervaren, overgedragen kan worden naar andere relatiesystemen (Engfer, 1988). Wat betreft ouderlijke conflicten betekent dit dus dat de negatieve affectie die ouders ervaren, wanneer er sprake is van een ouderlijk conflict, kan doorsijpelen naar de relatie tussen ouder en kind (Cox, Paley & Harter, 2001). Zo zijn ouders die boos, uitgeput of moedeloos zijn van de conflicten met zijn of haar partner, minder emotioneel beschikbaar voor hun kinderen. Zij zijn minder goed in staat in de behoeften van hun kinderen te voorzien (Cox, Paley & Harter, 2001). De ouderlijke conflicten in de relatie tussen partners maakt dus dat deze ouders anders kunnen reageren naar hun kinderen toe.

Vershil in relatiekwaliteit met vader en moeder

De mate waarin ouderlijke conflicten samenhangen met de relatiekwaliteit van jongeren met hun vader of moeder kan verschillen, wat onder meer verklaard kan worden door de sekserol identiteit. Dit is de mate waarin een individu zichzelf ziet als mannelijk of vrouwelijk (Kagan, 1964). Mannen en vrouwen beschikken over karaktertrekken die binnen een bepaalde cultuur als ‘goed’ en ‘passend’ gezien worden. Vrouwen worden over het algemeen gezien als warme, meelevende individuen. Zij zijn affectief, sociaal en vriendelijk. Mannen daarentegen worden gezien als agressiever, hebben controle over drangbeheersing en zijn goed in het onderdrukken van sterke emoties, met name angst (Kagan, 1964). Het zou daardoor kunnen zijn dat vaders een grotere, meer zichtbare rol spelen in conflicten. Jongeren zouden daarom in geval van ouderlijke conflicten met vaders een minder goede relatie kunnen ervaren dan met hun moeder.

Er is ook een andere mogelijke verklaring voor het verschil in samenhang van ouderlijke conflicten en de vaderkind en moederkind relatie. Dit betreft de *gatekeeping theory*, ook wel de *maternal gatekeeping* genoemd (Gaunt, 2008). Bij *maternal gatekeeping* proberen moeders de betrokkenheid van vaders bij de zorg van hun kinderen te verminderen of volledig uit te sluiten, onder meer omdat zij zichzelf als betere verzorgers en opvoeders beschouwen; dit hangt samen met conflicten tussen ouders (Madden-Derdich & Leonard, 2002; Allen & Hawkins, 1999). Bij een verminderde betrokkenheid van vaders kunnen jongeren, in het geval van ouderlijke conflicten, de relatie met hun vader als minder goed ervaren dan de relatie met hun moeder (Stevenson et al., 2014).

Rol van ouderlijke conflicten en relatiekwaliteit tussen ouder en kind

Er zijn meerdere, empirische studies die onderzoek hebben gedaan naar de rol van ouderlijke conflicten in de kwaliteit van relaties binnen gezinnen. Zo blijkt uit onderzoek dat de scheiding van ouders met veel conflicten, een negatieve rol speelt in de relaties die jong volwassenen met hun ouders hebben (Riggio, 2004). Ook blijken conflicten tussen ouders negatief geassocieerd te zijn met de relatiekwaliteit van kinderen tussen 3 en 11 jaar (Gerard, Krishnakumar & Buehler, 2006; Jouriles & Farris, 1992) en kinderen tussen 8 en 16 jaar (Kouros, Papp, Goeke-Morey en Cummings, 2014). Betrokkenheid bij ouderlijke conflicten kan het gevoel van vertrouwen en veiligheid verminderen die een adolescent met zijn of haar ouders heeft (Fosco & Grych, 2010).

Daarnaast is er empirisch onderzoek gedaan naar het verschil tussen intacte en gescheiden gezinnen in samenhang van ouderlijke conflicten en de ouderkind relatiekwaliteit. Zo blijkt dat ouderlijke conflicten zowel in intacte gezinnen als in gescheiden gezinnen een

rol spelen in de relatiekwaliteit tussen jongeren en hun ouders (Riggio, 2004; Fosco & Grych, 2010). Echter blijkt uit een andere studie dat de negatieve gevolgen van ouderlijke conflicten op de lange termijn verminderen op het moment dat ouders gescheiden zijn (Gager, Yabiku & Linver, 2016). Uit de studie van Barber en Eccles (1992) blijkt het voor kinderen beter zijn op te groeien binnen een één-ouder gezin, dan binnen een intact gezin waarbij sprake is van vele conflicten. Er lijkt dus in de literatuur inconsistentie te zijn over het verschil tussen intacte en gescheiden gezinnen in de mate waarop ouderlijke conflicten samenhangen met de relatiekwaliteit van jongeren met hun ouders.

Huidig onderzoek

In dit onderzoek zal er daarom gekeken worden naar de samenhang tussen ouderlijke conflicten en de relatiekwaliteit tussen ouders en jongeren van 12 tot 16 jaar in intacte en gescheiden gezinnen. Dit kan bijdragen aan de kennis over deze relatie en de (door)ontwikkeling van interventies voor ouders met conflicten. De eerste onderzoeksvraag is: Is er een samenhang tussen ouderlijke conflicten en de relatiekwaliteit van jongeren met hun ouders? Er wordt verwacht dat ouderlijke conflicten negatief samenhangen met de relatiekwaliteit tussen jongeren en hun ouders. De tweede onderzoeksvraag luidt: Is er verschil in samenhang tussen ouderlijke conflicten en de relatiekwaliteit van jongeren met moeders en vaders? Er wordt verwacht dat de relatiekwaliteit bij ouderlijke conflicten tussen jongeren en vaders lager is dan jongeren en moeders. De derde onderzoeksvraag is: Is er een gemiddeld verschil in ouderlijke conflicten, relatiekwaliteit moeder en relatiekwaliteit vader tussen intacte en gescheiden gezinnen? Verwacht wordt dat er een gemiddeld verschil in deze variabelen is tussen gescheiden en intacte gezinnen. De laatste onderzoeksvraag is: Is er een verschil tussen intacte en gescheiden gezinnen in de samenhang van ouderlijke conflicten met de vaderkind relatie en de moederkind relatie? Verwacht wordt dat de samenhang voor zowel gescheiden gezinnen als voor de vaderkind relatie sterker is.

Methode

Steekproef

Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van een cross-sequentieel databestand afkomstig uit het survey-onderzoek 'Scholieren & Gezinnen' uitgevoerd in 2018. Vragenlijsten werden afgenomen onder 2366 scholieren, waarvan 1207 meisjes (51.0%) en 1148 jongens (48.5%) in de leeftijd van elf tot en met zeventien jaar ($M = 13.73$, $SD = 1.02$). Respondenten kwamen uit de eerste drie klassen van het voortgezet onderwijs in Nederland. Van hen volgt 2.5 % VMBO-beroepsonderwijs, 26.2% VMBO-theoretisch onderwijs, 16.6% HAVO en 36.9% VWO of gymnasium. Van deze scholieren geven 1766 (74.6%) aan

getrouwde ouders te hebben, 157 (6.6%) ouders die ongehuwd samenwonen, 312 (13.2%) ouders die (formeel) gescheiden zijn en 131 (5.5%) gedecohabiteerde ouders (ouders die voorheen samenwoonden maar nu uit elkaar zijn). Van deze scholieren wonen er 1923 (81.3%) in een intact gezin en 443 (18.7%) in een gescheiden gezin.

Procedure

Voor deelname werden scholen uit het basis- of het voortgezet onderwijs, verspreid over heel Nederland, benaderd. De dataverzameling is uitgevoerd door bachelor- en masterstudenten Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit Utrecht. Zij stonden onder supervisie van Dr. I. van der Valk van de Onderzoeksgroep Jeugd & Gezin van de Faculteit Sociale Wetenschappen. Wanneer scholen bereid waren tot medewerking aan het onderzoek werden ouders van de betreffende scholieren geïnformeerd door middel van een brief. Hierbij was sprake van *passive informed consent*: ouders verkregen de mogelijkheid bezwaar te maken tegen deelname van hun kind aan het onderzoek. Deze vragenlijst is door bachelorthesis studenten geïntroduceerd in bestaande klassen en individueel, anoniem en vrijwillig in de klas ingevuld door de scholieren

Meetinstrumenten

Bij de vragenlijst Scholieren & Gezinnen is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande en soms verkorte versies van meetinstrumenten, waarvan de betrouwbaarheid en validiteit reeds afdoende zijn aangetoond.

Ouderlijke conflicten. Deze variabele is gemeten aan de hand van vijf vragen van de *Children's Perception of Interparental Conflict Scale (SCIP)* van Grych, Seid en Fincham (1992). Scholieren konden de frequentie van de ouderlijke conflicten beoordelen, de frequentie waarop ouders het niet met elkaar eens zijn en de mate van ernstige conflicten. Dit op een Likertschaal van 1 (nooit) tot en met 5 (voortdurend). Een hoge score op een item betekent een hoge mate van conflict. Een voorbeeld item van deze schaal is '*Hoe vaak maken je moeder en je vader – voor zover je weet – ruzie over de kinderen?*' of '*Hebben je moeder en je vader – voor zover je weet – wel eens ernstige conflicten?*'. De betrouwbaarheid van deze schaal is hoog ($\alpha = .83$). De items zijn samengenomen in een gemiddelde score voor ouderlijke conflicten.

Relatiekwaliteit met moeder en vader. Deze variabele is gemeten met de korte versie van *Network of Relationship Inventory (NRI)* van Furman en Buhrmester (1985). Er zijn twee dimensies uit deze bestaande vragenlijst geselecteerd: steun en ruzie. Er zijn voor zowel vader als moeder acht dezelfde vragen gesteld. Een voorbeeld van een item over ruzie is: '*Werken jij en je moeder op elkaars zenuwen?*'. Een voorbeeld van een item over steun is:

‘Waardeert je vader de dingen die je doet?’. Elk item kan beantwoord worden met een 5-punts Likertschaal van ‘weinig of niet’ tot en met ‘meer kan niet’. De betrouwbaarheidscoëfficiënten variëren van .73 - .80). Per dimensie (steun en ruzie) zijn eerst gemiddelden van de items berekend en vanwege de hoge onderlinge samenhang (hoger dan .40 tussen de dimensies voor zowel vader als moederkind relatie) zijn deze vervolgens in een factorscore samengenomen.

Gezinsstructuur. Scholieren konden aangeven of hun ouders getrouwd of samenwonend waren, gescheiden of voorheen samenwonend en of een van de ouders overleden was. Voor dit onderzoek is die laatste groep buiten beschouwing gelaten.

Analyses

Allereerst zijn de assumpties van de analyses getoetst en de beschrijvende statistieken bekeken. Daarna zijn de verschillende onderzoeksvragen getoetst. De eerste onderzoeksvraag naar de samenhang tussen ouderlijke conflicten en de relatiekwaliteit van jongeren met hun ouders is onderzocht aan de hand van een correlatieanalyse. Hierbij wordt een statistische significantie van $\alpha < .05$ gehanteerd. In de tweede onderzoeksvraag wordt er gekeken naar een verschil in samenhang tussen ouderlijke conflicten en de relatiekwaliteit van jongeren met moeders en met vaders. Deze vraag is onderzocht met correlaties en vervolgens de *Fisher R-to-Z transformation*. Deze analyse toetst het verschil in correlatie tussen de vaderkind- en moederkind relatie, door dit om te zetten naar een z-waarde. De derde onderzoeksvraag naar een gemiddeld verschil in ouderlijke conflicten, relatiekwaliteit met moeder en relatiekwaliteit met vader tussen intacte en gescheiden gezinnen is met een *one-way ANOVA* getoetst. Tot slot is nagegaan of er een verschil is tussen intacte en gescheiden gezinnen in de samenhang van ouderlijke conflicten met de vaderkind relatie en de moederkind relatie. Deze vraag is tevens onderzocht aan de hand van de *Fisher R-to-Z transformation* om het verschil in correlaties te toetsen.

Resultaten

Data-inspectie

Voorafgaande aan de analyses is onderzocht of er aan de verschillende assumpties is voldaan. Van elke variabele is bekeken of de scores normaal verdeeld waren. Voor de variabele ouderlijke conflicten geldt dat de verdeling linksscheef is. De variabelen relatiekwaliteit moeder en relatiekwaliteit vader zijn beide rechtsscheef. Daarnaast zijn er bij het uitvoeren van een *boxplot* meerdere uitbijters te zien. Echter door de grootte van de steekproef ($n = 2366$) hebben deze uitbijters waarschijnlijk niet tot nauwelijks invloed op de resultaten. Bovendien is met een dergelijke steekproefomvang dit aantal ‘uitbijters’ feitelijk

onderdeel van een normaalverdeling. Om deze reden zullen de uitbijters niet worden verwijderd uit de steekproef. Tevens is er een *scatterplot* opgevraagd. Hieruit blijkt dat aan de assumptie lineairiteit en homoscedasticiteit niet voldaan is. Aan de assumptie multicollineariteit is wel voldaan (VIF = 1.00).

Beschrijvende statistieken

In Tabel 1 staan de beschrijvende statistieken van de variabelen uit deze studie weergegeven. Aangezien relatiekwaliteit met moeder en vader factorscores zijn, zijn de gemiddelden bij beide 0 en de standaard deviaties 1. Tevens is af te lezen dat er gemiddeld genomen weinig sprake is van ouderlijke conflicten, waarbij wel sprake is van een redelijke spreiding.

Tabel 1

Beschrijvende statistieken

	N	Minimum	Maximum	M	Sd
Relatiekwaliteit moeder	2360	-5.77	1.35	.00	1.00
Relatiekwaliteit vader	2332	-5.48	1.21	.00	1.00
Ouderlijke conflicten	2282	0	5	1.90	.71

Ouderlijke conflicten en de relatiekwaliteit van jongeren met hun ouders

Om de eerste onderzoeksvraag te beantwoorden, zijn de Pearson's correlatie coëfficiënten (r) berekend. Uit Tabel 2 blijkt dat alle variabelen significant samenhangen. De negatieve correlaties tussen relatiekwaliteit en ouderlijke conflicten laten zien dat ouderlijke conflicten samenhangen met een slechtere relatiekwaliteit van jongeren met zowel hun vader als moeder, wat in lijn is met de verwachting.

Tabel 2

Correlaties Relatiekwaliteit, Ouderlijke conflicten, Gezinsstructuur

	Relatiekwaliteit moeder	Relatiekwaliteit vader	Ouderlijke conflicten
Relatiekwaliteit moeder			
Relatiekwaliteit vader	.43***		
Ouderlijke conflicten	-.32***	-.41***	

Noot. ***Correlatie is significant bij $p = .001$, **Correlatie is significant bij $p = .01$ (tweezijdig), *Correlatie is significant bij $p = .05$ (tweezijdig),

Ouderlijke conflicten en de relatiekwaliteit van jongeren met moeders en vaders

Zoals te zien is in Tabel 2 is de samenhang tussen ouderlijke conflicten en de relatiekwaliteit met vader sterker in vergelijking tot de relatiekwaliteit met moeder. In Tabel 3 is te zien dat dit verschil significant is. Dit betekent dat ouderlijke conflicten sterker negatief samenhangen met vaderkind relatiekwaliteit dan met moederkind relatiekwaliteit. Ook dit is in lijn met de gestelde hypothese.

Tabel 3

Fisher R-to-Z transformation. Verschil in samenhang van ouderlijke conflicten met vaderkind en moederkind relatie

	z-score	p
Relatiekwaliteit moeder – relatiekwaliteit vader	3.63	.001***

Noot. ***Correlatie is significant bij $p = .001$, **Correlatie is significant bij $p = .01$ (tweezijdig), *Correlatie is significant bij $p = .05$ (tweezijdig),

Verschil in ouderlijke conflicten, relatiekwaliteit moeder en relatiekwaliteit vader tussen intacte en gescheiden gezinnen

Om een mogelijk verschil in gemiddelden van ouderlijke conflicten, moederkind en vaderkind relatie tussen intacte en gescheiden gezinnen te toetsen, is er een *one-way* ANOVA analyse uitgevoerd. Uit de resultaten in Tabel 4 blijkt dat er voor zowel de relatiekwaliteit met moeder, de relatiekwaliteit met vader als ook voor ouderlijke conflicten een significant gemiddeld verschil is tussen intacte en gescheiden gezinnen. Zowel voor de relatiekwaliteit met moeder als met vader geldt dat deze in gescheiden gezinnen significant lager is dan in intacte gezinnen ($M = -.16$ versus $.04$ voor moeders en $M = -.37$ versus $M = .08$ voor vaders). Daarnaast zijn er in gescheiden gezinnen significant meer ouderlijke conflicten dan in intacte gezinnen. Met name dit laatste verschil is zeer groot, zoals de zien is aan de F waarde.

Tabel 4

One-way ANOVA voor de variabelen relatiekwaliteit moeder, relatiekwaliteit vader en ouderlijke conflicten

	df	F	ms	p
Relatiekwaliteit moeder	2358	14.20	14.12	.001***
Relatiekwaliteit vader	2330	73.41	70.51	.001***
Ouderlijke conflicten	2280	245.71	112.23	.001***

Noot. ***Correlatie is significant bij $p = .001$, **Correlatie is significant bij $p = .01$ (tweezijdig), *Correlatie is significant bij $p = .05$ (tweezijdig),

Verskil gezinsstructuur in samenhang ouderlijke conflicten en vader-kind en moeder-kind relatie

De laatste onderzoeksvraag is onderzocht aan de hand van de *Fisher R-to-Z transformation* analyse. Uit de resultaten in Tabel 5 blijkt dat er een significant verschil in samenhang met ouderlijke conflicten en de relatiekwaliteit met moeder en met vader bij gescheiden gezinnen ($p = .001$). Dit betekent dat ouderlijke conflicten sterker negatief samenhangen met de relatiekwaliteit van vaders dan moeders in gescheiden gezinnen. Daarnaast is er een significant verschil tussen intacte en gescheiden gezinnen in de samenhang van ouderlijke conflicten en de relatiekwaliteit met moeder ($p = .001$). Dit betekent dat ouderlijke conflicten sterker negatief samenhangen met de moederkind relatie in intacte gezinnen dan gescheiden gezinnen. De overige verschillen in samenhang zijn niet significant.

Tabel 5
Fisher R-to-Z transformation

	z-score	p
Conflicten moeder gescheiden gezin – conflicten vader gescheiden gezin	4.11	.001***
Conflicten moeder intact gezin – conflicten vader intact gezin	-.29	.772
Conflicten moeder gescheiden gezin – conflicten moeder intact gezin	4.15	.001***
Conflicten vader gescheiden gezin – conflicten vader intact gezin	-1.32	.187

Noot. ***Correlatie is significant bij $p = .001$, **Correlatie is significant bij $p = .01$ (tweezijdig), *Correlatie is significant bij $p = .05$ (tweezijdig),

Conclusie

In de literatuur lijkt er inconsistentie te bestaan over het verschil tussen intacte en gescheiden gezinnen in de mate waarop ouderlijke conflicten samenhangen met de relatiekwaliteit van jongeren met hun ouders (Fosco en Grych, 2010; Riggio, 2004; Gager, Yabiku & Linver, 2016; Amato & Keith, 1991; Barber & Eccles, 1992). In dit onderzoek is daarom nagegaan hoe deze variabelen zich tot elkaar verhouden. Er is daarbij gekeken naar verschillen tussen vaderkind- en moederkind relatie in relatie tot ouderlijke conflicten in intacte en gescheiden gezinnen.

Allereerst is onderzocht of er een samenhang is tussen ouderlijke conflicten en de relatiekwaliteit van jongeren met hun ouders. Zoals verwacht bleken ouderlijke conflicten

significant samen te hangen met een lagere relatiekwaliteit van jongeren met hun ouders. Dit is in overeenstemming met de resultaten uit de eerder beschreven studies van Gerard, Krishnakumar en Buehler (2006), Jouriles en Farris (1992), Kouros, Papp, Goeke-Morey en Cummings (2014) en Fosco en Grych (2010). Uit deze studies komt naar voren dat ouderlijke conflicten een negatieve voorspeller zijn voor de kwaliteit van de relatie die jongeren met hun ouders ervaren. Ouderlijke conflicten kunnen het vertrouwen en het gevoel van veiligheid tussen jongeren en hun ouders verminderen (Fosco & Grych, 2010).

Vervolgens is nagegaan of deze samenhang verschilt tussen de vaderkind relatie en de moederkind relatie. Zoals verwacht blijkt uit de resultaten dat ouderlijke conflicten samenhangen met een slechtere vaderkind relatie in vergelijking tot de moederkind relatie. Dit resultaat komt overeen met de eerder beschreven theoretische studies van Kagan (1964) en Stevenson et al. (2014). Door de sekserol identiteit van mannen, zijn zij meer zichtbaar in conflicten en zou de vaderkind relatie daardoor slechter zijn in vergelijking tot de moederkind relatie (Kagan, 1964). Daarnaast zou ook *maternal gatekeeping* een rol kunnen spelen; het verschijnsel dat moeders vader op afstand houden van de zorg en opvoeding (Gaunt, 2008).

Verder is onderzocht of er een gemiddeld verschil is in ouderlijke conflicten, relatiekwaliteit met moeder en relatiekwaliteit met vader tussen en intacte en gescheiden gezinnen. Uit de resultaten is gebleken dat de relatiekwaliteit met zowel vader als moeder in gescheiden gezinnen significant lager is dan de relatiekwaliteit met vader of moeder in intacte gezinnen. Dit blijkt ook uit de studie van Astone & McLanahan (1991). Ouders die gescheiden zijn tonen gemiddeld genomen minder warmte en affectie, hebben minder interactie en zijn onvoorspelbaarder. Volgens Bowlby (2008) zijn het ontbreken van voldoende warmte, affectie, communicatie en onvoorspelbaarheid kenmerken van een onveilige hechting. Een onveilige hechting zorgt ervoor dat de kwaliteit van de relatie tussen ouder en kind zich minder goed ontwikkeld (Bowlby, 2008). Uit de resultaten blijkt ook dat er in gescheiden gezinnen significant meer ouderlijke conflicten zijn dan in intacte gezinnen. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de liefdesrelatie tussen ouders verandert, maar zij nog wel een gedeelde taak in de opvoeding hebben. Een scheiding zorgt voor een nieuwe verdeling en balans in opvoedtaken en omgang met elkaar, waar vervolgens veel conflicten over kunnen ontstaan (Ahrons, 1981; Amato, 2010).

Tot slot is onderzocht of er een verschil is tussen intacte en gescheiden gezinnen in de samenhang van ouderlijke conflicten met de vaderkind relatie en moederkind relatie. Hieruit is gebleken dat ouderlijke conflicten in gescheiden gezinnen negatiever samenhangen met de

vader-kind relatie dan met de moeder-kind relatie. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat het contact tussen vader en kind veelal minder frequent is na een scheiding in vergelijking tot het contact met moeder. Dit speelt zeker een rol op het moment dat ouders een hoge mate van conflicten kennen (Dunn, Cheng, O'Connor & Bridges, 2004). Een lage frequentie van contact kan een rol spelen in een lagere relatiekwaliteit tussen vader en kind (Kalmijn, 2015). Verder is gebleken dat ouderlijke conflicten samenhangen met een slechtere moeder-kind relatiekwaliteit in intacte gezinnen in vergelijking tot gescheiden gezinnen. Dit was niet verwacht op basis van de literatuurstudie. Daarnaast is uit de resultaten gebleken dat ouderlijke conflicten in dezelfde mate een rol spelen bij de vaderkind relatie als de moederkind relatie in intacte gezinnen. Een mogelijke verklaring is, dat in intacte gezinnen de frequentie van het contact tussen vader-kind en moeder-kind ongeveer evenredig is (Kalmijn, 2015). De mate van contact speelt een rol in de kwaliteit van het contact (Kalmijn, 2015). Mogelijk dat door de gelijke frequentie van contact, ook de kwaliteit van het contact als meer gelijk ervaren wordt door de jongere. Verder blijkt uit de resultaten dat de kwaliteit van de vaderkind relatie bij ouderlijke conflicten niet verschilt tussen intacte of gescheiden gezinnen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de scheiding niet zozeer een rol speelt bij vaderkind relatie, maar dat met name de ouderlijke conflicten een rol spelen.

Discussie

Het huidige onderzoek kent een aantal sterke kanten en een aantal beperkingen. Een sterke kant van het onderzoek is dat er uitgebreid onderzoek gedaan is naar de verschillen in vader-kind en moeder-kind relaties, waarbij ook het verschil tussen intacte en gescheiden gezinnen is meegenomen. Hierdoor geven de resultaten inzicht in een brede doelgroep: zowel verschillende seksediyades als gescheiden en intacte gezinnen. Tevens beslaat de steekproefgrootte een groot aantal respondenten ($N = 2366$). Dit maakt de resultaten uit het onderzoek betrouwbaarder. Verder is er gebruik gemaakt van een rapportage door jongeren zelf. In veel onderzoeken wordt er gebruik gemaakt van ouderrapportage (Gerard, Krishnakumar & Buehler, 2006). Zelfrapportage heeft als voordeel dat de verkregen informatie direct vanuit de jongeren komt en dat antwoorden niet beïnvloed zijn door een interviewer of observator. Tevens is er in dit onderzoek gebruik gemaakt van betrouwbare meetinstrumenten met een hoge interne consistentie.

Naast de sterke kanten kent dit onderzoek ook een aantal beperkingen. Een beperking is de relatief kleine groep participanten uit gescheiden gezinnen in vergelijking tot de participanten uit intacte gezinnen. Zoals benoemd zijn de data gemeten door middel van zelfrapportage. Dit kent een aantal voordelen, maar heeft ook als nadeel dat er mogelijk

sprake van sociaal wenselijkheid is met betrekking tot de antwoorden (Podsakoff & Organ, 1986). In vervolgonderzoek zou om deze reden aanbevolen worden om data te verkrijgen door zowel zelfrapportage als ouderrapportage. Een andere beperking is het feit dat de data cross-sectioneel waren en er dus geen causale uitspraken mogelijk zijn.

De resultaten uit dit onderzoek bieden handvaten voor het ontwikkelen van interventies gericht op de relatiekwaliteit tussen jongeren en hun ouders en het voorkomen dat ouderlijke conflicten doorsijpelen naar de relatie met hun kind(eren). Het blijkt met name belangrijk alert te zijn op de kwaliteit van de vaderkind relatie na een scheiding in het geval van ouderlijke conflicten na een scheiding. Tevens blijkt uit de resultaten dat zowel in intacte als gescheiden gezinnen conflicten tussen ouders een rol spelen in de kwaliteit van de ouderkind relatie. Het is daarom belangrijk bij interventies alert te zijn op deze ouderlijke conflicten bij zowel gescheiden als ook intacte gezinnen.

Er kunnen een aantal aanbevelingen worden gedaan voor vervolgonderzoek. Zoals beschreven zou de frequentie van het contact een rol kunnen spelen in de kwaliteit van de vader-kind relatie. Vervolgonderzoek zou in kunnen zoomen op de relatiekwaliteit tussen vaders en jongeren bij gescheiden gezinnen waarbij sprake is van een gelijke frequentie van contact. Hoe werkt deze vaderkind relatie en hoe spelen ouderlijke conflicten daarin een rol? Tevens zou het interessant zijn om bij vervolgonderzoek de sekse van jongeren mee te nemen. De samenhang tussen ouderlijke conflicten en relatiekwaliteit tussen vaders en moeders en zonen en dochters zou namelijk van elkaar kunnen verschillen (Amato & Keith, 1991). Door deze relatie te onderzoeken, zouden interventies nog beter afgestemd kunnen worden op het type geslacht.

Literatuur

- Ackard, D. M., Neumark-Sztainer, D., Story, M., & Perry, C. (2006). Parent–child connectedness and behavioral and emotional health among adolescents. *American Journal of Preventive Medicine, 30*, 59-66. doi:10.1016/j.amepre.2005.09.013
- Ahrons, C. R. (1981). The continuing coparental relationship between divorced spouses. *American Journal of Orthopsychiatry, 51*, 415. doi:10.1111/j.1939-0025.1981.tb01390.x
- Allen, S. M., & Hawkins, A. J. (1999). Maternal gatekeeping: Mothers' beliefs and behaviors that inhibit greater father involvement in family work. *Journal of Marriage and the Family, 199*-212. doi:10.2307/353894
- Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and Family, 62*, 1269-1287. doi:10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x
- Amato, P. R., & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: A metaanalysis. *Psychological Bulletin, 110*, 26–46. doi:10.1037/0033-2909.110.1.26
- Astone, N. M., & McLanahan, S. S. (1991). Family structure, parental practices and high school completion. *American Sociological Review, 56*, 309-320. doi:10.2307/2096106
- Barber, B. L., & Eccles, J. S. (1992). Long-term influence of divorce and single parenting on adolescent family- and work-related values, behaviors, and aspirations. *Psychological Bulletin, 111*, 108–126. doi:10.1037/0033-2909.111.1.108
- Bowen, M. (1974). Alcoholism as viewed through family systems theory and family psychotherapy. *Annals of the New York Academy of Sciences, 233*, 115-122. doi:10.1111/j.1749-6632.1974.tb40288.x
- Bowlby, J. (2008). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic books.
- Bradford, K., Vaughn, L. B., & Barber, B. K. (2008). When there is conflict: Interparental conflict, parent–child conflict, and youth problem behaviors. *Journal of Family Issues, 29*, 780-805. doi:10.1177/0192513X07308043
- Centraal Bureau voor Statistiek (2018). Echtscheiding; leeftijdsverschil, kinderen, geboorteland, huwelijksduur. Geraadpleegd op 24 oktober 2018, van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=60060ned>.
- Cox, M. J., Paley, B., & Harter, K. (2001). *Interparental conflict and child development: Theory, research, and applications*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Cummings, E. M. & Davies, P. (1994). *Children and marital conflict: The impact of family dispute and resolution*. New York: Guildford Press

- Daatland, S. O. (2007). Marital history and intergenerational solidarity: The impact of divorce and unmarried cohabitation. *Journal of Social Issues, 63*, 809-825. doi:10.1111/j.1540-4560.2007.00538.x
- Dunn, J., Cheng, H., O'Connor, T. G., & Bridges, L. (2004). Children's perspectives on their relationships with their nonresident fathers: Influences, outcomes and implications. *Journal of child psychology and psychiatry, 45*, 553-566. doi:10.1111/j.1469-7610.2004.00245.x
- Engfer, A. (1988). *The interrelatedness of marriage and the motherchild relationship*. Oxford: Clarendon
- Erel, O., & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin, 118*(1), 108.
- Erikson, E. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: Norton.
- Fosco, G. M., & Grych, J. H. (2010). Adolescent triangulation into parental conflicts: longitudinal implications for appraisals and adolescent-parent relations. *Journal of Marriage and Family, 72*, 254-266. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00697.x
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1985). Children's perceptions of the personal relationships in their social networks. *Developmental psychology, 21*, 1016.
- Gager, C. T., Yabiku, S. T., & Linver, M. R. (2016). Conflict or divorce? Does parental conflict and/or divorce increase the likelihood of adult children's cohabiting and marital dissolution?. *Marriage & Family Review, 52*, 243-261. doi:0.1080/01494929.2015.1095267
- Gaunt, R. (2008). Maternal gatekeeping: Antecedents and consequences. *Journal of Family Issues, 29*, 373-395. doi:10.1177/0192513X07307851
- Gerard, J. M., Krishnakumar, A., & Buehler, C. (2006). Marital conflict, parent-child relations, and youth maladjustment: A longitudinal investigation of spillover effects. *Journal of Family Issues, 27*, 951-975. doi:10.1177/0192513X05286020
- Grych, J. H., Seid, M., & Fincham, F. D. (1992). Assessing marital conflict from the child's perspective: The Children's Perception of Interparental Conflict Scale. *Child development, 63*, 558-572. doi:10.1111/j.1467-8624.1992.tb01646.x
- Hair, E. C., Jager, J., & Garrett, S. (2001). *Background for community-level work on social competency in adolescence: Reviewing the literature on contributing factors*. Washington: Child Trends
- Jouriles, E. N., & Farris, A. M. (1992). Effects of marital conflict on subsequent parent-son interactions. *Behavior Therapy, 23*, 355-374. doi:10.1016/S0005-7894(05)80163-7

- Kagan, J. (1964). Acquisition and significance of sex typing and sex role identity. *Review of Child Development Research, 1*, 137-167.
- Kalmijn, M. (2015). Father-child relations after divorce in four European countries: Patterns and determinants. *Comparative Population Studies, 40*.
doi:10.12765/CPoS-2015-10en
- Kouros, C. D., Papp, L. M., Goetze-Morey, M. C., & Cummings, E. M. (2014). Spillover between marital quality and parent-child relationship quality: Parental depressive symptoms as moderators. *Journal of Family Psychology, 28*, 315.
doi:10.1037/a0036804
- Kuendig, H., & Kuntsche, E. (2006). Family bonding and adolescent alcohol use: Moderating effect of living with excessive drinking parents. *Alcohol and Alcoholism, 41*, 464-471.
doi:10.1093/alcalc/agl018
- Laursen, B., & Collins, W. A. (2009). *Parent-child relationships during adolescence*. New York: Wiley.
- Madden-Derdich, D.A. & Leonard, S.A. (2002). Shared experiences, unique relations: Formerly married mothers' and fathers' perceptions of parenting and custody after divorce. *Family Relations* 2002, 51, 37-45. doi:10.1111/j.1741-3729.2002.00037.x
- Minuchin, P. (1985). Families and individual development: Provocations from the field of family therapy. *Child Development, 56*, 289-302. doi:10.2307/1129720
- Nielsen, L. (2017). Re-examining the research on parental conflict, coparenting, and custody arrangements. *Psychology, Public Policy, and Law, 23*, 211. doi:10.1037/law0000109
- Podsakoff, P. M., & Organ, D. W. (1986). Self-reports in organizational research: Problems and prospects. *Journal of management, 12*, 531-544.
doi:10.1177/014920638601200408
- Raudino, A., Fergusson, D. M., & Horwood, L. J. (2013). The quality of parent/child relationships in adolescence is associated with poor adult psychosocial adjustment. *Journal of Adolescence, 36*, 331-340.
doi:10.1016/j.adolescence.2012.12.002
- Riggio, H. R. (2004). Parental marital conflict and divorce, parent-child relationships, social support, and relationship anxiety in young adulthood. *Personal Relationships, 11*, 99-114. doi:10.1111/j.1475-6811.2004.00073.x
- Swick, K. J. (2008). Empowering the parent-child relationship in homeless and other high-risk parents and families. *Early Childhood Education Journal, 36*, 149-153.
doi:10.1007/s10643-007-0228-x

- Smetana, J. G., Campione-Barr, N., & Metzger, A. (2006). Adolescent development in interpersonal and societal contexts. *Annual Review of Psychology*, *57*, 255-284. doi:10.1146/annurev.psych.57.102904.190124
- Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent–adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, *11*, 1-19. doi:10.1111/1532-7795.00001
- Stevenson, M. M., Fabricius, W. V., Cookston, J. T., Parke, R. D., Coltrane, S., Braver, S. L., & Saenz, D. S. (2014). Marital problems, maternal gatekeeping attitudes, and father–child relationships in adolescence. *Developmental Psychology*, *50*, 1208. doi:10.1037/a0035327.
- Vandewater, E. A., & Lansford, J. E. (1998). Influences of family structure and parental conflict on children's well-being. *Family Relations*, 323-330. doi:10.2307/585263
- Van Lawick, J., & Visser, M. (2015). No kids in the middle: Dialogical and creative work with parents and children in the context of high conflict divorces. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, *36*, 33-50. doi:10.1002/anzf.1091
- Von Bertalanffy, L. (1968). *General system theory: foundations, development, applications*. New York: Braziler
- Yu, T., Pettit, G. S., Lansford, J. E., Dodge, K. A., & Bates, J. E. (2010). The interactive effects of marital conflict and divorce on parent–adult children's relationships. *Journal of Marriage and Family*, *72*, 282-292. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00699.x